

Kartlegging av steppe-lav i Nordherad 2023

Vågå kommune

Alexander Nilsson / Sigve Reiso

Kartlegging av steppe-lav i Nordherad 2023

Forfattere: Alexander Nilsson / Sigve Reiso

Publisert: 23.06.2023

Antall sider: 9 sider

Publiseringstype: PDF med aktive lenker

Oppdragsgiver: Statsforvalteren i Innlandet

Tilgjengelighet: Dokumentet er offentlig tilgjengelig

Rapporten refereres som: Nilsson, A., og Reiso, S. 2023. Kartlegging av steppe-lav i Nordherad. Biofokus-rapport 2023-085. Stiftelsen Biofokus. Oslo.

Forsidebilder: Viste i Nordherad / Steppesvovellav (CR) / Søre Åi / Steppekalklav (EN) / Steppeoransjelav (VU). Foto: Sigve Reiso

Biofokus rapport 2023–085

ISSN 1504-6370

ISBN 978-82-8449-256-8

Gaustadalléen 21
NO-0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
www.biofokus.no

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Biofokus har på oppdrag for Statsforvalteren i Innlandet kartlagt steppe-lav i Nordherad i Vågå kommune som en del av kunnskapsgrunnlaget for supplerende vern. Undersøkelsene var på forhånd satt til arealene nord og nord-øst for Viste gård, og Søre Åi (inkludert Kvennhushaugen og arealene mellom Svarthåmarbekken og Moshuset) (fig. 2,3,4). Hensikten med kartleggingen var å kartlegge sjeldne og trua lav tilhørende steppe-elementet, med spesielt fokus på stjernebønnelav (CR). Steppe-elementet er definert av Larsen et.al. (2006). Biofokus ønsker å takke Statsforvalteren i Innlandet v/ Marie-Louise Olsen, lokal fagperson Audun Heier og professor Einar Timdal ved UiO for godt samarbeid gjennom prosjektet.

1.2 Naturgrunnlag og historikk

Nordherad i Vågå har helt særegne kvaliteter for steppe-lav og andre organismegrupper tilknyttet ekstremtørre og kalkrike miljøer (Larsen et.al., 2006). Landskapet innehar noen av de aller rikeste lokalitetene for steppe-elementet i Europa og verden som helhet (E. Timdal pers. meddelelse). Samtidig har landskapet endret seg dramatisk de siste 60 årene (fig. 5), med gjengroing og opphøring av beite/bruk av arealene rundt steppe-lav lokalitetene. Selv om det har tilkommet mye ny informasjon om artsmangfoldet og hvor dette befinner seg, og Nordherad har status som Utvalgt kulturlandskap, preges både kjente og potensielle lokaliteter likevel av en stadig forringelse i tilstand. Konkrete skjøtelsesplaner og habitatforbedrende tiltak er i hovedsak utført i Sandehorten og Vistehorten naturreservater (Larsen et. al., 2006,2015,2020,2022). I tillegg til målretta beite og manuell rydding rundt lavforekomstene på Kvennhushaugen av lokalitetens tilgrensende nabo Audun Heier. Men selv på skjøttede areal innenfor verneområdene har vært utfordringer med bl.a. tråkkslitasje og/eller gjengroing.

1.3 Tidligere registreringer

Kunnskapsgrunnlaget for steppe-elementet i Nordherad som helhet er fremdeles svært mangelfull. Det mangler helhetlige og systematiske undersøkelser av potensielle areal for steppe-lav i landskapet. De aktuelle undersøkelsesområdene i denne er imidlertid blant de bedre undersøkte arealene i Nordherad, men også her er det tilfeldig hvor det er gjort innsamlinger og registreringer.

2 Metode

2.1 Datainnsamling

Kartleggingen har bestått i å tette kunnskapshull i og rundt de foreslåtte undersøkelsesområdene. Det har hovedsakelig vært fokusert på å dokumentere mangfoldet av lav, men også enkelte karplanter har blitt registrert. Det har vært et hovedfokus på sjeldne og rødlista arter, men andre interessante forekomster av arter har også blitt registrert. Alle funn er publisert i artskart. Der det ble funnet interessante miljøer og arter utenfor de foreslåtte undersøkelsesområdene har også disse artene og miljøene blitt registrert som kjerneområder. Det ble kartlagt lite innenfor de arealene som allerede hadde grundig dokumentasjon for å unngå å gjøre for mye tråkk-skade på disse sårbare lokalitetene. Dette gjelder i hovedsak kjerneområde 7 og 8, men også de allerede godt dokumenterte delene av Søre Åi (fig. 2,3,4).

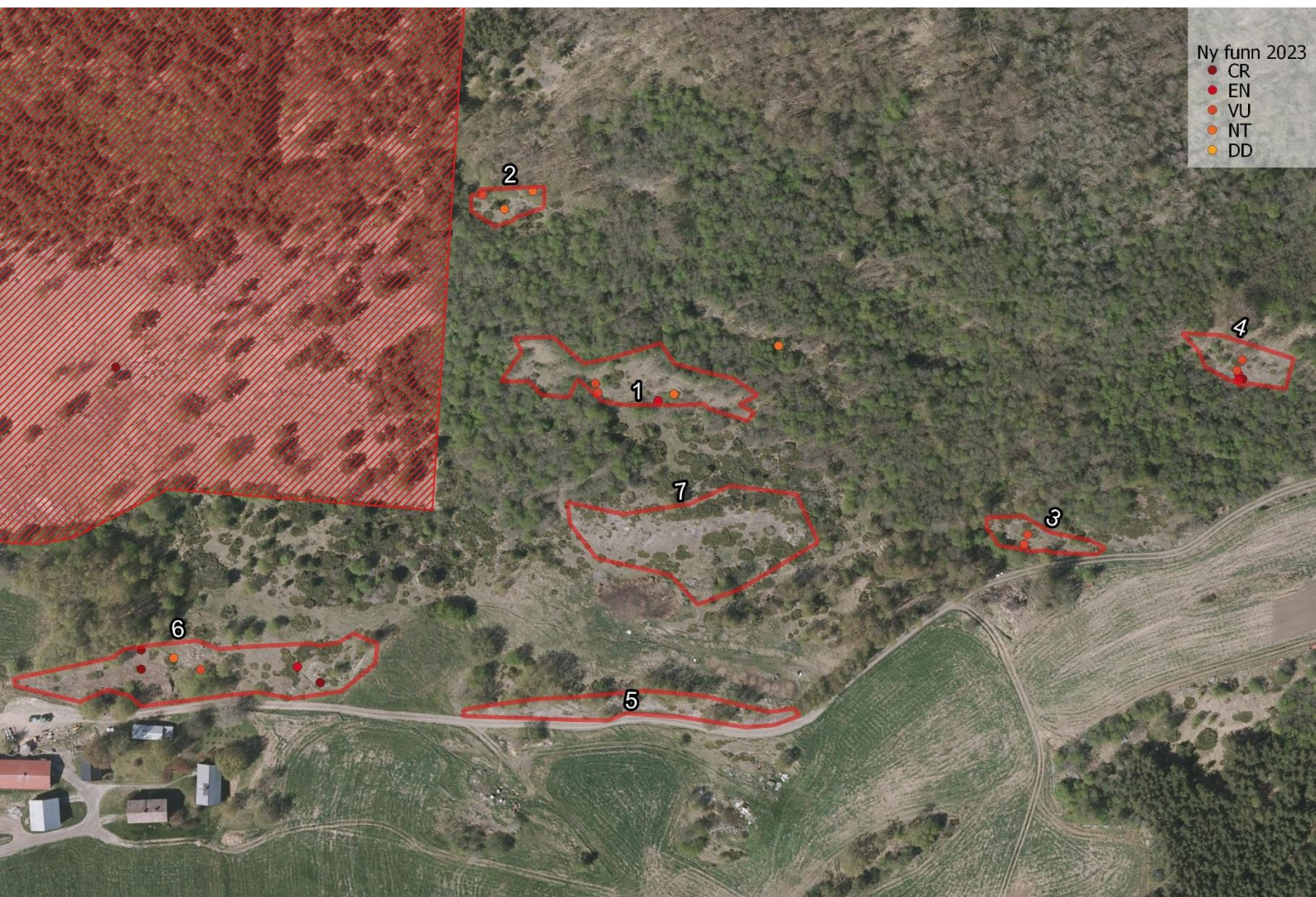
3 Resultater

3.1 Naturverdier

I begge undersøkelsesområdene ble det funnet udokumenterte naturverdier av internasjonal verdi (fig. 2,3,4) ved et relativt begrenset feltarbeid. Dette dreier seg om steppe-miljøer med flere av de mest kravfulle artene i elementet, og tilsvarende kjente kvaliteter finnes knapt pr. i dag noe annet sted i Europa. Begge undersøkelsesområdene inneholder blant annet den internasjonalt kritisk trua stjernebønnelaven (CR), som i dag kun er kjent fra Nordherad i hele verden. Det er til sammen i de to undersøkelsesområdene pr. i dag kjent: 5 CR, 11 EN, 12 VU og 5 NT arter av lav. I tillegg forekommer 12 arter i kategorien NE, som er arter vi pr. i dag har for lite kunnskap om til å kunne plassere i noen kategori. Det ble i undersøkelsen kartlagt 12 viktige kjerneområder for steppe-lav.

3.2 Nye funn i 2023

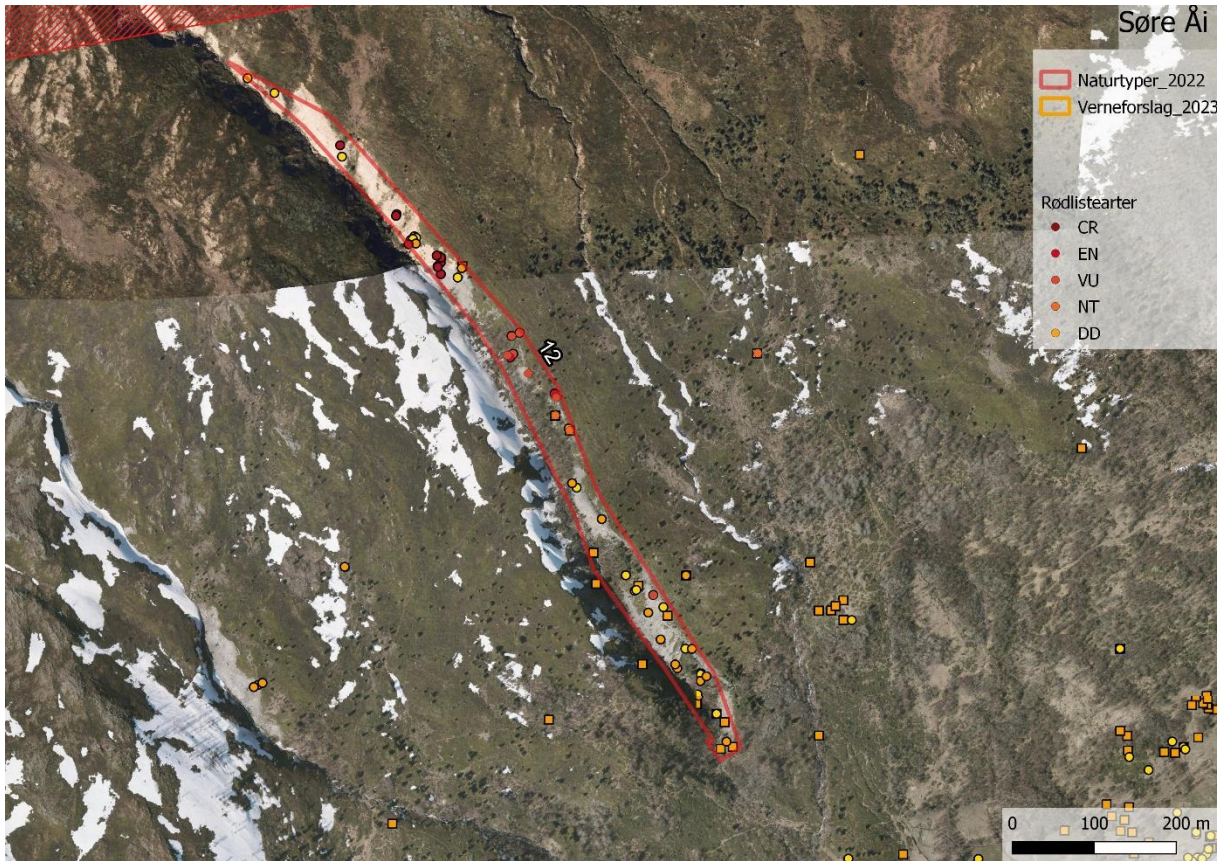
I undersøkelsesområdet ved Viste ble det gjort en rekke nye funn i 2023. De fleste av disse funnene ble gjort utenfor tidligere dokumenterte lokaliteter. Mest overraskende var funnene i kjerneområde 6 og 4 (fig. 1). I kjerneområde 4 ble dovreringlav (EN), skorpeskjold (CR), steppetegllav (VU), praktskiferlav (VU) og steppeoransjelav (VU) funnet. Denne lokaliteten var ikke tidligere dokumentert med artsfunn eller som naturtypelokalitet. Kjerneområde 6 ligger lett tilgjengelig langs veien med mange eldre funn og rett i nærheten av det mye besøkte Vistehorten NR, men selv her ble det dokumentert store ukjente forekomster av steppesvovellav (CR), skorpeskjold (CR), blærekalklav (EN), vågåkantilav (EN), tungekalklav (VU), steppeoransjelav (VU), og steppetegllav (VU). Funnet av steppesvovellav (CR) er for øvrig det første funnet i Nordherad på 33 år (Artskart). Det ble totalt avgrenset 7 kjerneområder i undersøkelsesområdet ved Viste. Det var kun kjerneområde 7 og 5 som var kjent fra tidligere. Arealene rundt kjernene var sterkt preget av gjengroing, noe som truer artene i steppe-elementet.

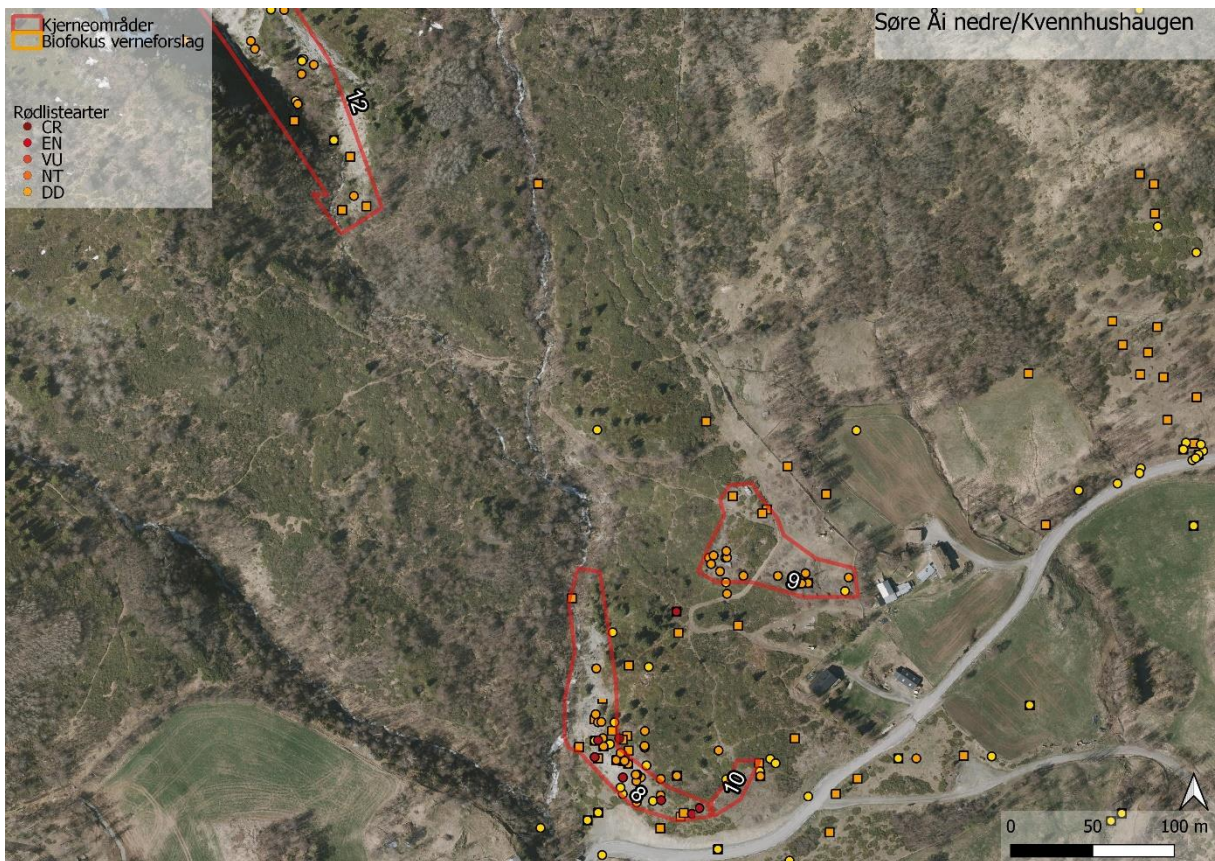
Figur 1: Kjerneområder ved Viste med nye funn for 2023.

I undersøkelsesområdet ved Søre Åi ble det også gjort en rekke nye funn. I midtre deler av kløfta ble blant annet steppekalklav (EN), kalkskjold (EN), jordbønnelav (VU) og steppeoransjelav (VU) funnet. I nedre deler av Søre Åi/Svarhåmarbekken ved Kvennhushaugen (kjerneområde 8) ble steppesvovellav (CR) funnet. Det ble totalt registrert 4 kjerneområder i dette undersøkelsesområdet (fig. 2,3). Før feltarbeidet i denne undersøkelsen virket det som midtre deler av kløfta var mindre interessant for steppe-lav, ettersom det manglet funn av rødlistearter fra dette partiet. Dette viste seg å være en følge kunnskapsmangel, for denne delen av kløfta viste seg å være vel så interessant som de øvrige delene. Den midtre delen var imidlertid noe mer gjengrodd enn resten.

Stjernebønnelaven (CR) ble ikke funnet på nye lokaliteter i 2023, men unntak av et gjenfunn av arten innenfor Vistehorten naturreservat som vi kun raskt befarte for å få en viss erfaring med skjøtsel og trusselproblematikk innenfor det vernede området. Det ble kun funnet ett lite individ. Arten er ikke dokumentert fra reservatet siden 2010 og funnet ga i så måte en viktig bekreftelse på at arten fremdeles finnes i reservatet. Det blir svært viktig å øke mengden potensielt habitat for stjernebønnelaven i årene som kommer, både innenfor og utenfor verneområdet, for å sikre fremtidig overlevelse av arten.

Figur 2: Kjerneområde i Søre Åi med både gamle og nye funn av rødlistearter.

Figur 3: Kjerneområder ved nedre del av Søre Åi/Kvennhushaugen, med gamle og nye funn av rødlistearter.

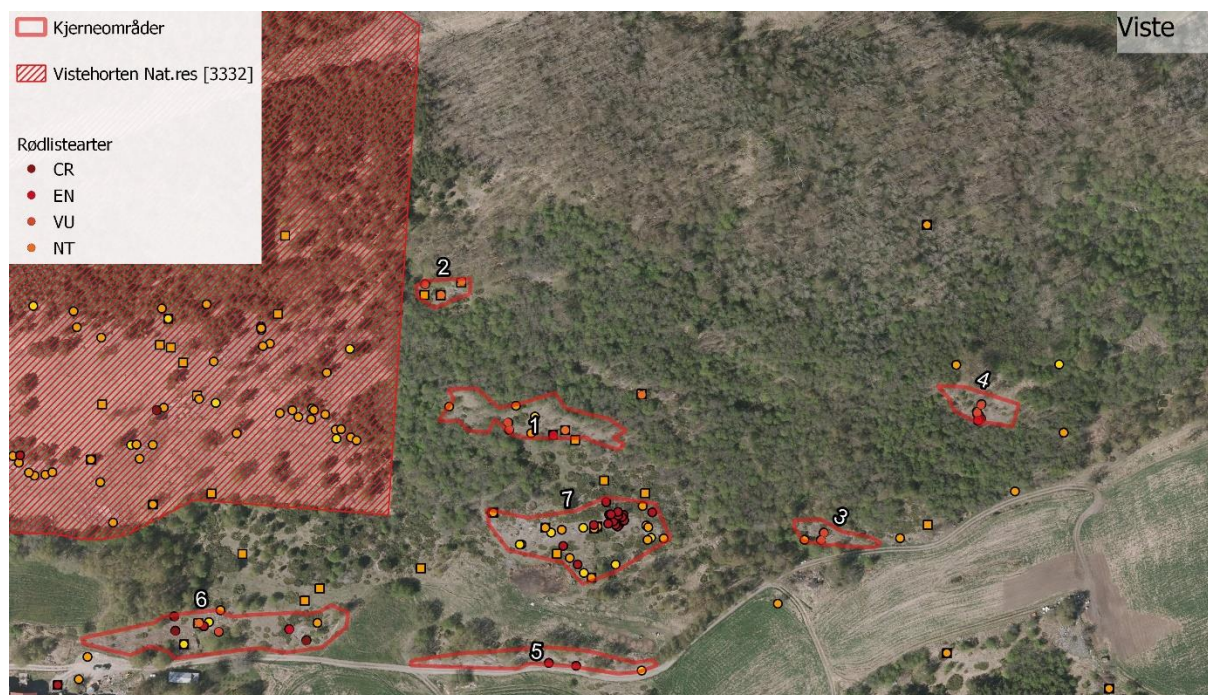
4 Diskusjon

Funnene i denne undersøkelsen understreker at de undersøkte områdene peker seg ut som noen av de mest bevaringsverdige arealene vi har i Europa med tanke på naturmangfold og lav. De representerer en spesiell type natur som stort sett ellers i Europa enten er nedbygd, eutrofiert, gjengrodd eller skadet av slitasje (Spribille et.al., 2015). I disse undersøkelsesområdene forekommer fremdeles intakte miljøer, men disse har blitt kraftig redusert som følge av gjengroing de siste 60 årene (fig. 5). Vern av disse er derfor viktig for å sikre et statlig ansvar for videre skjøtsel og ivaretagelse av miljøene.

Undersøkelsene viser også det begrensede kunnskapsgrunnlaget vi har rundt disse miljøene og artene som finnes der. Flere nye funn av høyt rødlistede arter, og nye viktige kjerneområder for disse, er avdekket med et svært begrenset feltarbeid. Hvis forvaltningen har ambisjoner om videre å verne/ivareta de viktigste arealene for steppe-lav, anser vi det som essensielt å få et bedre kunnskapsgrunnlag på plass for å sikre en best mulig treffsikkerhet og ressursprioritering i fremtidige forvaltningsavgjørelser.

4.1 Innspill til videre forvaltning av kjerneområdene

Det er viktig i videre forvaltning av man ser kjerneområdene i sammenheng og lager helhetlige forvaltningsavgrensinger som inkluderer en viss buffer rundt disse. Det er sentralt å bevare mer enn de viktigste kjernene for bl.a. å hindre videre gjengroing i nærområdene som kan skygge ut viktige lokaliteter, minimere slitasje ved beite og på sikt kunne restaurere allerede gjengrodde areal tilbake til en mer optimal tilstand med referanse til det historiske og mer åpne kulturlandskapet (fig. 5). Det antas at langsiktig ivaretagelse av artene i miljøet er avhengig av et landskap med mange ulike kjerneområder for å kunne opprettholde levedyktige populasjoner over tid. De kartlagte kjernene i begge undersøkelsesområdene er de viktigste arealene å bevare, og en bør i en videre verneprosess forsøke å inkludere flest mulig av disse.

Figur 4: Kjerneområder ved Viste med nye og gamle funn av rødlista arter.

Figur 5: Øverst: Flyfoto fra Viste 1964. Nederst: Flyfoto fra samme posisjon 2020.

5 Referanser

- Artsdatabanken. 2021. *Norsk rødliste for arter 2021*. <https://artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/>
- Larsen, B. H., Gaarder, G., Haugan, R. & Jordal, J. B. 2006. Naturverdier i nasjonalt verdifulle kulturlandskap. Nordherad i Vågå kommune, Oppland fylke. Miljøfaglig Utredning Rapport 2006-6: 1-37.
- Larsen, B. H. 2015. Sandehorten og Vistehorten naturreservater i Vågå kommune - naturtyper, naturverdier og skjøtselsanbefalinger. Miljøfaglig Utredning Rapport 2015-35: 1-42, ISBN: 978-82-8138-797-3.
- Larsen, B. H. 2020. Skjøtselsplan for Vistehorten og Sandehorten naturreservater i Vågå kommune. Miljøfaglig Utredning rapport 2020-55. 47 s. ISBN 978-82-345-0112-8.
- Larsen, B. H. & Breili, A. 2022. Sandehorten og Vistehorten naturreservater i Vågå kommune. Evaluering av skjøtsel i 2022. Miljøfaglig Utredning rapport 2022-66, ISBN 978-82-345-0346-7.
- Spribile, T., Bilovitz, P., Printzen, C., Haugan, R. & Timdal, E. 2015. *Buellia asterella*. The IUCN Red List of Threatened Species 2015: e.T70385861A70385867. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2015-4.RLTS.T70385861A70385867.en>.

Biofokus

– for et godt kunnskapsgrunnlag

Biofokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. Biofokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. Biofokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. Biofokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir den digitale rapportserien **Biofokus rapport**.

Biofokus rapport 2023–085
ISSN 1504-6370
ISBN 978-82-8449-256-8

Gaustadalléen 21
NO-0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
biofokus.no